

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä esityispalveluista

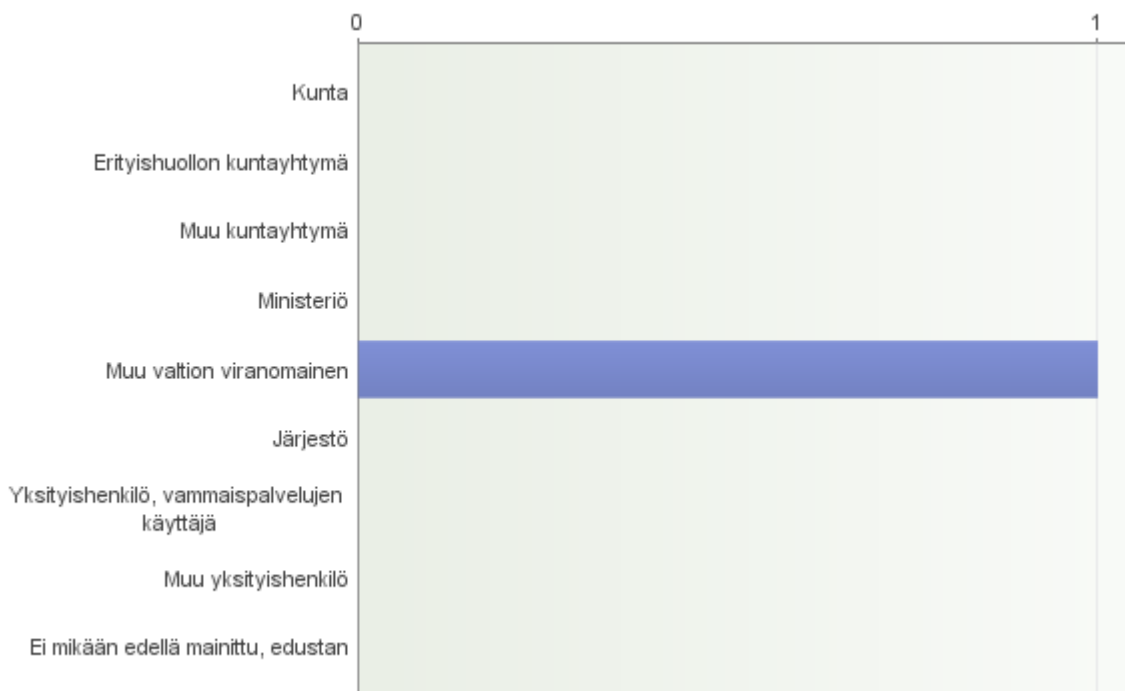
1. 1. Vastaajan taustatiedot

Vastaajien määrä: 1

Etunimi	Sukunimi	Sähköposti	Organisaatio, jota vastaus edustaa	Mahdollinen tarkennus
Pamela	Sarasmo	pamela.sarasmo@oikeus.fi	Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto	

2. 2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 3. 1 §:ssä säädetään lain läpileikkaavista periaatteista. Kattaako säännös vammaispalveluille asetetut tavoitteet?

Vastaajien määrä: 1

4. 4. Muita huomioita 1 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

5. 5. Onko 2 §:n perusteella selvää, missä tilanteissa sovelletaan erityislakia?

Vastaajien määrä: 1

6. 6. 2 §:n 3 momentissa säädetään soveltamisalan rajauksesta.

Onko raja us selkeä?

Vastaajien määrä: 1

7. Onko raja us tarpeellinen?

Vastaajien määrä: 1

8. 7. Muita huomioita 2 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

9. 8. Arvioikaa momenttien tarpeellisuutta lain soveltamisen kannalta.

Palvelutarpeen arviointi sekä palvelujen suunnittelu, toteuttaminen ja toteutumisen seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä asiakaslaki) 9 ja 10 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa vammaisen henkilön ja hänen laillisen edustajansa taikka omaisen tai muun läheisen kanssa.

Vastaajien määrä: 1

10. Asiakkaan oikeudesta saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista säädetään asiakaslain 5 §:ssä sekä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta asiakaslain 8, 9 ja 10 §:ssä. Asiakkaan osallistumisesta palvelutarpeen arviointiin sekä asiakassuunnitelman laatimiseen säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36, 39 ja 41 §:ssä.

Vastaajien määrä: 1

11. Vammaisen henkilön osallistumista on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaisen henkilön on voitava käyttää hänelle soveltuvaa viestintä- ja kommunikointikeinoa ja häntä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa, oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa sekä oman tahdon toteuttamisessa.

Vastaajien määrä: 1

12. Lapsen ja nuoren mielipiteen selvittämisestä säädetään sosiaalihuoltolain 32 §:ssä. Lapselle ja nuorelle on järjestettävä riittävä apu ja tuki tiedonsaantiin, kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen.

Vastaajien määrä: 1

13. 9. Muita huomioita 4 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

14. Asiakkaan oikeudesta saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista säädetään asiakaslain 5 §:ssä sekä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta asiakaslain 8, 9 ja 10 §:ssä. Asiakkaan osallistumisesta palvelutarpeen arviointiin sekä asiakassuunnitelman laatimiseen säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36, 39 ja 41 §:ssä.

Vastaajien määrä: 1

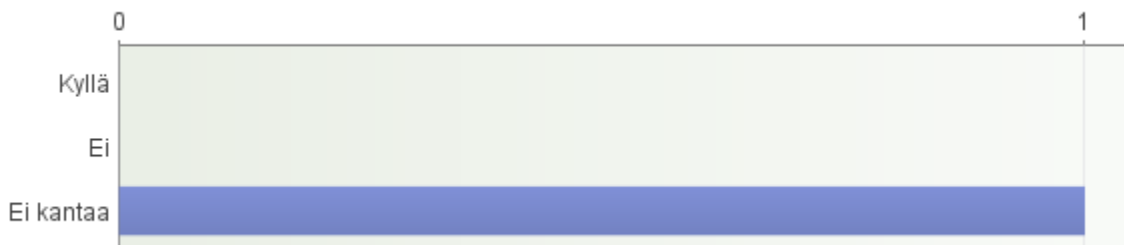
15. Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 ja 37 §:ssä.

Vastaajien määrä: 1

16. Asiakassuunnitelman tekemisestä ja omatyöntekijästä säädetään sosiaalihoitolain 39 ja 42 §:ssä.

Vastaajien määrä: 1

17. Palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman yhteydessä tehtävässä monialaisessa yhteistyössä ja palvelujen yhteensovittamisessa noudatetaan, mitä sosiaalihoitolain 41 §:ssä säädetään.

Vastaajien määrä: 1

18. 11. Muita huomioita 5 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

19. 12. Arvioika seuraavia päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyviä väittämiä.

Vastaajien määrä: 1

	Kyllä	Ei	Ei kantaa	Yhteensä	Keskiarvo
Päätöksentekoon liittyvä sääntely on riittävä.	0	0	1	1	3
Päätösten toimeenpanon sääntely on riittävä.	0	0	1	1	3
Palvelujen laadun määrittämisen ja arvioinnin sääntely on riittävä.	0	0	1	1	3
Lasten ja nuorten huomioon ottamisen sääntely on riittävä.	0	0	1	1	3
Yhteensä	0	0	4	4	3

20. 13. Muita huomioita 6 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

21. 14. Täydentääkö säännös asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädettyjä muita erityispalveluja?

Vastaajien määrä: 1

22. 15. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä? (Esim. sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaista sosiaalista kuntoutusta koskevaa säännöstä)?

Vastaajien määrä: 1

23. 16. Muita huomioita 8 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

24. 17. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

25. 18. Huomioita 9 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

26. 19. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

27. 20. Huomioita 10 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

28. 21. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

29. 22. Huomioita 11 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

30. 23. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

31. 24. Huomioita 12 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

32. Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä ehdotetun lain mukaisena palveluna.

Vastaajien määrä: 1

33. Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä lastensuojelulain mukaisena avohuollon sijoituksena ilman huostaanottoa.

Vastaajien määrä: 1

34. Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä sekä ehdotetussa laissa että lastensuojelulaissa siten, että ehdotettu laki on ensisijainen.

Vastaajien määrä: 1

35. Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi tehtävä ilman huostaanottoa avohuollon sijoituksena myös pidemmäksi aikaa.

Vastaajien määrä: 1

36. Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi aina tehtävä lastensuojelulain periaatteiden ja säännösten mukaisesti.

Vastaajien määrä: 1

37. 26. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin liittyen tilanteisiin, joissa lapsi asuu erossa vanhemmistaan tai huoltajistaan?

Ei vastauksia.

38. 27. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

39. 28. Huomioita 14 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

40. 29. Onko lyhytaikainen huolenpito tarpeellinen palvelu?

Vastaajien määrä: 1

41. 30. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä (esim. SHL:n 19 §:n mukaista kotipalvelua koskevaa säännöstä) tai omaishoidon tuesta annettua lakia?

Vastaajien määrä: 1

42. 31. Huomioita 15 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

43. 32. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

44. 33. Huomioita 16 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

45. 34. Turvaako säännös vammaisen henkilön liikkumisen?

Vastaajien määrä: 1

46. 35. Muita huomioita 17 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

47. 36. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

48. 37. Huomioita 18 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

49. 38. Huomioita 19 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

50. 39. Huomioita 3 luvun säännöksiin.

Ei vastauksia.

51. 40. Huomioita 4 luvun säännöksiin.

Ei vastauksia.

52. 41. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin lakiesitykseen liittyen?

Vastaajien määrä: 1

- Sosiaali- ja terveysministeriö

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto hallituksen esitys -luonnoksesta laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua pyydettyssä asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

1 § Lain tarkoitus

Esitysluonnoksen 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on:

1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa; --.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää lain tarkoitusta hyvänä. Tarkoituspäälän perusteluissa olisi kuitenkin tietoisuuden lisäämisen kannalta hyvä korostaa (esim. viittauksella yleisperusteluihin), että vammais-palvelulain ohella on lukuisia muitakin normeja, joilla vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteiskunnassamme toteutetaan. Viranomaisen on päätöksenteossa ja palvelutarvearvioinnissa huomioitava esimerkiksi yhdenvertaisuuslain vaatimukset yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuudesta sekä kohtuullisista mukautuksista, jotka voivat yksittäistapauksessa edellyttää myös poikkeamista vammais-palvelua koskevista pääsäännöistä asiakkaan eduksi (YVL 5 § ja 15 §).

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja oikeusministeriön syrjinnän seurantarjestelmän viime vuonna julkaisema selvitys (ks. viite 1) huomioon ottaen olisi tarkoituspäälän perusteluissa hyvä tuoda esille myös se, että yksityisillä toimijoillakin on oma roolinsa yhdenvertaisuuden turvaamisessa (ks. esim. YVL 15 §, kohtuulliset mukautukset tavaroiden ja palveluiden tarjoajien osalta). Vammais-palvelulaki ei yksinään toteuta vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa – valitettavasti tämä ei ole kaikille toimijoille vielä lainkaan itsestään selvä asia.

2 § Soveltamisala

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää luonnoksen 2.3 §:n soveltamisalarajausta ongelmallisena yhdenvertaisuuden sekä YK:n vammaisten henkilöiden ihmisoikeussopimuksen kannalta. YK:n vammaissopimuksen vammaisuuden määritelmä on irrotettu lääketieteellisestä määrittelystä, johon esitetty soveltamisalarajaus kuitenkin käytännössä nojautuu.

Esitysluonnoksen 2 §:n 3 momentin mukaan:

Tätä lakia ei sovelleta sellaiseen ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012, jäljempänä vanhuspalvelulaki) 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun iäkkääseen henkilöön, jonka avun tai tuen tarve johtuu pääasiassa korkean iän myötä alkaneista, lisääntyneistä tai pahentuneista sairauksista tai vammoista taikka korkeaan ikään liittyvästä rappeutumisesta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo tarveperusteisuuden olevan mitä keskeisin sosiaalihuollon palveluissa noudatettava periaate. Mikäli palvelutarve on olemassa eikä tarpeeseen ole vastattu muulla lainsäädännöllä, tulisi asiakkaalla hänen toimintarajoitteensa aiheuttaneesta seikasta riippumatta olla viimesijaisena mahdollisuutena pääsy sellaisten erityispalveluiden piiriin, joita hänen de facto voidaan katsoa tarvitsevan. Vammais-palvelulakia koskevassa oikeuskäytännössä on jo nyt jouduttu käymään rajanvetoa siitä, mistä syystä henkilö on sairastunut esimerkiksi aivoinfarktiin. Tämänkaltaista sosiaalihuollon oikeuskäytäntöä, jossa asianosaisen palvelutarve jää epäolennaiseksi seikaksi, tuskin tarvitaan lisää (ks. liite 2).

Esitysluonnoksen mukaan (s. 36) YK:n vammaissopimuksen tarkoituksena on kattaa vammaisuuden käsite mahdollisimman laajalti. Tarkoituksena ei ole rajata pois minkäänlaista vammaisuutta yleissopimuksen soveltamisen ulkopuolelle. Vammaisuuden kuvaamisen lähtökohtana on oltava henkilön suhde ympäröivään yhteiskuntaan, ei lääketieteellinen diagnoosipohjainen määrittely. Vammaissopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne henkilöt, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka voi vuorovaikutuksesta erilaisten esteiden kanssa estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Yleisperusteluiden mukaan (s. 49) vammais-palvelulakia on sovellettu käytännössä laajasti myös iäkkäisiin henkilöihin erityisesti kuljetuspalveluissa, koska monilla kunnilla ei ole ollut tarjota heille palveluja yleisen lainsäädännön nojalla. Valtuutettu toteaa, että esityksessä olisi selvennettävä sitä, miten jatkossa turvattaisiin se, että vammais-palveluiden ulkopuolelle jäävät henkilöt saisivat palvelut yleisen lainsäädännön nojalla.

11 § Henkilökohtaisen avun työnantajamalli

Yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan (s. 36):

Esimerkiksi työntekijän työsuhteessa sivulliselle aiheuttamat vahingot jäävät usein työnantajan korvattaviksi erityisesti silloin, kun työntekijän tuottamus on ollut lievä. Näitä vahinkoja ei korvata työnantajan vastuuvakuutuksesta, ja ne voivat joskus olla työnantajalle kohtuuttomia. Tällaiset kohtuulliset kulut tulisi korvata työnantajalle. Korvaaminen olisi perusteltua myös yhdenvertaisuuden näkökulmasta suhteessa muihin henkilökohtaisen avun toteuttamistapoihin, joissa vastaavia kustannuksia ei synny.”

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että henkilökohtainen apu on siihen oikeutetulle henkilölle maksuton sosiaalipalvelu. Vammaiselle henkilölle ei siis pitäisi syntyä kuluja henkilökohtaisen avun työnantajamallistakaan.

Valtuutettu esittää, että sosiaali- ja terveysministeriö selvittää vakuutusten nykytilanteen ja sen, miten malliin liittyvä vahingonkorvausongelma voitaisiin ratkaista siten, ettei vahingonkorvausriski kohdistuisi alun perinkään mallissa tarkoitettulle työnantajalle eli sosiaalipalvelua saavalle henkilölle.

Viite 1: Yhdenvertaisuusvaltuutettu, oikeusministeriö ja syrjinnän seurantajärjestelmä (2016): ”Vammaisena olen toisen luokan kansalainen” – Selvitys vammaisten syrjintäkokemuksista arjessa. Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvityksen perusteella on todettavissa, että tutkituilla alueilla (tavaroiden ja palvelujen tarjonnassa, työelämässä ja sähköisissä palveluissa) ei ollut nähty tarvetta luoda vammaisille henkilöille kohdennettuja toimenpiteitä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden parantamiseksi, vaan pidettiin hyvinvointivaltion tarjoamaa tukiverkkoa riittävänä. <https://urly.fi/MZt>

Viite 2: Vaikean sairastumisen taustalta on usein löydettävissä monia syitä. Esimerkiksi aivoinfarktin osalta riskitekijöitä Käypähoito -suosituksen mukaan ovat: ikä, sukupuoli, perinnöllisyys, etniset ominaisuudet, tupakointi, ruokavalio, vähäinen liikunta, hormonien käyttö, matala koulutustaso ja huono sosioekonominen asema, kohonnut verenpaine, diabetes, migreeni ja esimerkiksi kuorsaus ja uniapnea.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kirsi Pimiä

Ylitarkastaja

Pamela Sarasmo